

УДК 378.147.091.31 – 059.2

Г. Г. Тараненко, к. пед. н., доцент
Таврійський державний агротехнологічний університет
імені Дмитра Моторного

ПРАКТИЧНИЙ ДОСВІД ВИКОРИСТАННЯ ТРЕНІНГОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ПРОЦЕСІ ВИКЛАДАННЯ СУСПІЛЬНО- ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН

Анотація. Статтю присвячено теоретико-методологічному обґрунтуванню актуальності використання тренінгових технологій в процесі викладання суспільно-гуманітарних дисциплін. Висвітлено особливості їх імплементації та доведена практична цінність для формування *soft skills*. Акцентовано увагу на тому, що перевага тренінгових технологій полягає у можливості учасників освітнього процесу відкрити у собі нові можливості для самореалізації та саморозвитку.

Ключові слова: освітній процес, суспільно-гуманітарні дисципліни, тренінгові технології, *soft skills*.

Постановка проблеми. Сучасна освіта трансформується швидкими темпами. Зміни пов'язані, насамперед, низкою факторів, серед яких суцільна цифровізація та вільний доступ до інформації, демократизація та гуманізація освітнього процесу, потреба у новому типі фахівця, що, у свою чергу, потребує нового типу викладача та інноваційного освітнього простору. Останнє неможливе без використання активних технологій навчання, зокрема тренінгових. Не буде перебільшенням вказати на той факт, що сучасний освітній процес є дещо перенасиченим традиційними технологіями навчання, які не в змозі вже надати бажаного ефекту у професійній підготовці молодого фахівця. Основною причиною їх неактуальності є орієнтованість на відтворення готового теоретичного матеріалу, а не на здобуття через систему практичних вправ нового знання та вміння його доцільно використати та за потреби трансформувати. Як зазначає Е. Абдулатіпова, сучасному підходу до навчання потрібен характер новизни, що забезпечить евристичний та творчий рівень засвоєння інформації [1]. Саме тому сьогодні актуалізується потреба у перенесенні акценту з викладання на учіння та організація навчального процесу у формі фасилітації усвідомленого учіння [4]. Тож актуалізується потреба у впровадженні та активному використанні тренінгових технологій навчання в освітньому процесі сучасного закладу вищої освіти.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Актуальність використання та особливості тренінгових технологій у професійній підготовці майбутніх фахівців висвітлено у наукових доробках І. Вачкова, Ю. Ємельянова, Г. Ковальова, Н. Максимової, С. Макшанова, Л. Петровської, Д. Салманова, Г. Тараненко, О. Поправко та ін. У працях Л. Козлової, Г. Кошонько,

Л. Мітіної, В. Павловського, Т. Цюман аналізуються основні виклики, пов'язані з використанням тренінгових технологій у фаховій підготовці та професійному самовдосконаленні.

Загалом, не зважаючи на значну зацікавленість дослідників вказаною проблематикою, варто зазначити, що поза увагою залишається аналіз практичного застосування тренінгових технологій в освітньому процесі закладу вищої освіти з метою формування у майбутніх фахівців soft skills та підготовки їх до професійної діяльності на інноваційних засадах.

Формулювання цілей статті. Метою статті є теоретико-методологічний аналіз практичного використання тренінгових технологій в освітньому процесі закладу вищої освіти в процесі викладання суспільно-гуманітарних дисциплін.

Виклад основного матеріалу досліджень. Тренінгові технології є не досить новим явищем для освітнього процесу сучасного закладу вищої освіти. Проте, варто зазначити, що на сьогоднішній день, попри їх ефективність та доцільність, вони не стали популярним масовим явищем через низку факторів, зокрема: бюрократичний фактор, економічний, методичний (відсутність навчально-методичних і прикладних розробок групової роботи, низький рівень зацікавленості та методичної підготовки викладачів і т. ін.) тощо [6].

Тренінгова технологія, як спеціально організована й розгорнута у часі процедуру навчання, під час якої реалізується уся система взаємозв'язків між цілями, задачами, змістом, ігровими та неігровими інтерактивними методами навчання, а також система зворотного зв'язку і корекції (П. Бавіна) [2], потребує спеціальної підготовки викладача. Така підготовка вимагає оволодіння різними видами тренінгових вправ і технік та вміле їх використання із творчим підходом, адже однією із найважливіших вимог є вміле занурення учасників тренінгу в емоційне поле проблеми, тобто включення до єдиного креативного простору. Як показує наш практичний досвід, здобувачі вищої освіти схвально ставляться до використання тренінгових технологій у навчальному процесі закладу вищої освіти. На їх думку, такий процес навчання є цікавішим та змістовнішим. При цьому, варто підкреслити, що ефективність роботи залежить від активізації як емоційних (сприйняття своїх почуттів та їх безпосереднє відображення), так і когнітивних (усвідомлення професійного досвіду) механізмів.

Практичне використання тренінгових технологій під час викладання суспільно-гуманітарних дисциплін здійснювалося впродовж 2020-2021 року у Таврійському державному агротехнологічному університеті імені Дмитра Моторного. Під час апробації було задіяно 78 магістрів спеціальностей «Харчові технології», «Екологія», «Комп'ютерні науки», «Агрономія» та 57 бакалаврів спеціальностей «Екологія», «Економіка», «Геодезія та землеустрій». Використання тренінгових технологій відбувалося в експериментальних групах під час вивчення дисциплін «Психологія і педагогіка вищої школи» (групи 11 МБ ЕК), «Методика викладання у вищій школі» (група 11 МБ ХТ), «Логіка та риторика» (група 21 МБ КН),

«Соціологія» (групи 21 ЕК, 21 ГЗ, 31 ЕМ). У контрольних групах у процесі вивчення дисциплін «Психологія і педагогіка вищої школи» (групи 21 МБ АГ, 22 МБ АГ) та «Соціологія» (групи 41 ЕМ, 1СЕМ) тренінгові технології не застосовувалися. Основною метою використання тренінгових технологій було сформувати ціннісні орієнтації, спрямовані на професійну інноваційну діяльність, сприяти розвитку особистого творчого потенціалу та креативності, подолати стереотипи та бар'єри, що обмежують творчий особистісний потенціал. Наведемо короткий опис основних методик, які використовувалися в процесі викладання суспільно-гуманітарних дисциплін. Однією із найбільш цікавих для використання на першому занятті, на наш погляд, є **методика використання асоціативних карток**. Завдяки їх використанню більш цікавим стає знайомство з групою (завдання «Знайди картку, з якою ти себе асоціюєш і поясни чому?»). Також можна у нетрадиційній формі дізнатися що відомо здобувачам про дисципліну, яку вони розпочинають вивчати, що вони очікують від викладача тощо (завдання «Знайди картку, з якою ти асоціюєш дисципліну і поясни чому?») і т.ін. Тут важливим є фантазія викладача, вміле використання карток і доцільний добір питань.

Методика онлайн-опитування через сервіс Mentimeter, яка актуальна на будь-якому занятті завдяки тому, що у різних форматах можливо провести міні-опитування, наприклад, щодо термінів, які здобувачі мали засвоїти, або їх ставлення до певної проблеми, методу, винаходу тощо. Методика допомагає у реальному часі простежити за їх активністю, оцінити їх рівень обізнаності та спонукати до аналізу та обговорення отриманих результатів.

Методика «Пазл», яка використовується з метою визначення ступеня засвоєння теоретичних знань (понять, термінів тощо). Сутність її полягає у тому, що здобувачам (у групах не більше 3-5 чоловік) пропонується співставити терміни та їх тлумачення, або явище та його ознаки тощо. Після виконання завдання кожна група обирає «експерта», який перевіряє разом із викладачем правильність співставлення відповідей у іншій групі.

Методика «Холодний душ», сутність якої полягає у тому, що здобувачі у довільному порядку дістають з конверту терміни і пояснюють їх значення із наведенням прикладів. Якщо у групі хтось помічає неповноту або неточність пояснення, надається можливість виправити ситуацію після закінчення відповіді.

Методика «Візуалізація», яка є найбільш популярною і улюбленою серед здобувачів завдяки можливості творчо підійти до поставленого завдання. Відповідно до цієї методики перед ними ставиться завдання створити схему-малюнок означеної проблеми з подальшим поясненням усіх складових. У процесі презентації кожна група (не більше 5 чоловік) відстоює своє бачення та відповідає на питання учасників інших груп.

Методика «Невидимка», яка передбачає розгадування за підказками викладача або здобувача певного терміну, явища, видатної особи тощо. головним тут є вдалі підказки, які ґрунтуються на здобутих раніше знаннях з теми.

Методика «Стіна», яка передбачає висвітлення двох і більше точок зору (наприклад, двох-трьох груп здобувачів) щодо певної проблеми, явища, вирішення певного питання тощо. Групи працюють паралельно, потім співставляють свої точки зору, віднаходячи спільне і відмінне, що уможлиблює більш глибоке засвоєння сутності досліджуваного явища.

Звісно, наведено не увесь перелік методик, що використовувалися на заняттях, проте, зазначимо, що навіть розглянуті уможливили урізноманітнення навчального процесу навіть в умовах дистанційного навчання. Єдине, що, робота на платформі Zoom передбачає більш ретельну підготовку, пов'язану із створення презентацій або відеоматеріалів для роботи зі здобувачами. Окрім цього досить ефективною є робота здобувачів у сесійних залах (поділ на групи в програмі), де вони мають змогу працювати у над окремими завданнями. Зазначимо, що за нашими спостереженнями, регулярне використання розглянутих методик, дало можливість здобувачам вищої освіти відпрацювати навички критичного мислення, комплексного розв'язання професійних проблем, активного слухання та спостереження, формулювання власної думки та прийняття виважених рішень, швидкого переключення з однієї думки на іншу, комунікативної толерантності, вирішення конфліктів, роботи в групах, творчості та інноваційності тощо.

За результатами досвіду практичної роботи нами було виявлено, що групи, у яких систематично проводилися заняття із застосуванням тренінгових технологій мали вищу якість знань (66,7-75%) та середній бал (4,0-4,1), порівняно з групами, у яких тренінгові методики не застосовувалися (якість – 42,9-50,0, середній бал – 3,5-3,6) [6, с.156]. Проведений аналіз уможлиблює висновок про доцільність використання тренінгових технологій в освітньому процесі закладу вищої освіти та їх ефективність. Вважаємо, що імплементація тренінгових технологій в освітній процес сучасного вишу сприяє вдосконаленню професійної підготовки майбутніх фахівців, їх особистісному та професійному становленню через розвиток soft skills. Безперечною перевагою використання тренінгових технологій є також висока ефективність у процесі саморозкриття, самоаналізу та саморозвитку особистості [5].

Окрім цього підкреслимо, що здобувачі вищої освіти позитивно ставляться до використання тренінгових методик, адже завдяки їм процес навчання стає цікавішим. Варто також наголосити, що такі форми взаємодії викладача та здобувача сприяють формуванню професійної готовності до інноваційної діяльності, що є «соціальним феноменом, складним взаємозв'язком загальної професійної культури особистості, її громадських якостей та професійної спрямованості на впровадження нововведень у власну систему роботи... Інноваційна діяльність як один із найбільш ефективних засобів соціально-економічного розвитку, потребує сучасної особистості «яка вирішує все», світорозуміння і розумова діяльність якої базується на новому стандарті мислення, а тому особливої актуальності набуває особистісна активність, яка є продуктом спільної діяльності» [3, с.170].

Висновки. Отже, практика використання тренінгових технологій

уможливила висновок про їх ефективність у процесі професійної підготовки. Завдяки їх активному використанню уможлиблюється вироблення здобувачами вищої освіти власної траєкторії поведінки, формування комунікативних та організаторських вмінь, навичок роботи у команді, прийняття нестандартних рішень тощо. Використання тренінгових методик уможливорює виконання величезної кількості навчальних і соціально-психологічних завдань, зокрема, вільне оперування категоріальним апаратом та роботу за розробленими схемами. Зазначене дає підстави стверджувати, що використання тренінгових технологій в освітньому процесі закладу вищої освіти є ефективним засобом формування професійної готовності майбутніх фахівців до інноваційної діяльності, сприяє особистісному та професійному зростанню здобувачів вищої освіти через формування soft skills.

Список використаних джерел.

1. Абдулатипова Э. А., Чупанов А. Х., Маллаев Д. М. Использование тренинговых технологий в подготовке будущего менеджера туризма. Известия ДГПУ, №1, 2016. С.22-27.
2. Бавина П.А. Тренинговые технологии в формировании коммуникативной компетентности будущих менеджеров : автореф. дис. ... канд. пед. наук.: 13.00.02. Санк-Петербург, 2006. 26 с.
3. Гончарова О.В., Тараненко Г.Г. Інноваційна діяльність особистості як важлива умова гармонізації культурно-освітнього простору: філософсько-освітній аспект. Філософські обрії. 2016. Вип. 35. С. 162-173.
4. Роджерс К. Взгляд на психотерапию. Становление человека: Пер. с англ. М.: Изд. группа «Прогресс», «Универс», 1994. 480 с.
5. Тараненко Г.Г., Ісакова О.І., Єременко Л.В., Шлеїна Л.І. Імплементация новітніх технологій навчання у процесі викладання суспільно-гуманітарних дисциплін в агротехнологічному закладі вищої освіти. Удосконалення освітньо-виховного процесу в закладі вищої освіти: зб. наук.-метод. праць. ТДАТУ. Мелітополь, 2020. Вип. 23. С.362-368.
6. Тараненко Г.Г., Поправко О.А. Імплементация тренінгових технологій в освітній процес закладу вищої освіти як умова особистісного та професійного зростання майбутнього фахівця. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. 2021 р., № 74, Т. 3. С.153-158.

Taranenko H.H. Practical experience of the training technologies use in the teaching of social sciences and humanities.

Summary. The article is devoted to the theoretical and methodological substantiation of the training technologies use relevance in the teaching of social sciences and humanities. The peculiarities of their implementation are highlighted and the practical value for the formation of soft skills is proved. Emphasis is placed on the fact that the advantage of training technologies lies in the ability of participants of the educational process to discover new opportunities for self-realization and self-development.

Key words: educational process, social sciences and humanities, training technologies, soft skills.